

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Toleti S. R. E. Cardinalis Summa Casuum
Conscientiæ, Sive De Instructione Sacerdotum Lib. VII**

Toledo, Francisco de

Coloniæ Agrippinæ

56. De octauo præcepto. Non falsum testimoniū[m] dices. Ibid. De Iudicis
iniustitia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40916

De octavo praecepto: Non falsum testimonium
dices.

CAPVT LVII.

In hoc praecepto prohibetur iniustitia, quae fit verbo contra proximum. Quae quidem duplex est.

Vna extra iudicium, vt quae fit in detractioe, murmuratioe, irrisioe, & alijs huiusmodi.

Altera, in iudicio, quae fit in falso testimonio. Vtraque prohibetur, tamen quia est grauior illa, quae fit in iudicio, ob id ipsa exprimitur in hoc praecepto. Nos autem generalius rem tractabimus, discutientes iniustitias, non solum quae ex testibus; sed quae ex alijs personis in iudicio conuenientibus committi solent. Haec autem personae sunt praecipue septem, Iudex, accusator, reus, testis, aduocatus, notarius, procurator. Incipiendum ergo est a Iudicibus.

De Iudicis iniustitia.

VT Iudex sit verus & rectus, quatuor debet habere, potestatem, veritatem, formam, vim executionis.

Potestas quadruplex est; vna ordinaria, altera delegata, quae ex commissione ordinarij est; tertia arbitraria, quam quis habet ex eo, quod alij ipsum in iudicem super aliquo eligunt; & quarta est accessoria, quam quis habet super aliquem, qui, licet sit alterius potestatis, tamen delictum commisit in loco iurisdictionis alterius. Vnde Romanus castigatur Neapoli, si illic commisit delictum, vt habetur. ff. de accusat. l. alterius. Vna saltem harum necessaria est ad iudicium. Vnde, cum quis se iudicem constituit absque vlla potestate legitima, vel, si habet potestatem, non tamen ad illud tale iudicium, vel si habet, non tamen ad talem iudicandam personam, mortaliter peccat ex genere suo, & obligatur ad restitutionem damni, si quod interuenit. Hinc fit, vt saecularis iudex peccet contra iustitiam iudicando, siue in ciuili, siue in criminali clericum; non enim potest clericus conueniri coram saeculari, quamuis potest clericus saecularem coram saeculari conuenire iudice, ipse tamen conueniri non potest, nisi in his casibus, de quibus videtur Sylu. verb. Iudex. 5.

Primus est, cum degradatus est, & remissus brachio saeculari.

Secundus, cum Episcopus dat facultatem, & hoc in causa ciuili tantum, non in criminali: Tertius est, cum ipse clericus conuenit facularem coram iudice faculari, & ipse reus conuenit clericum, tunc, ratione reconuentionis potest iudicari a faculari, sed hoc in causa tantum ciuili: nam in criminali reconuentioni non potest coram iudice faculari. Habetur ista reconuentionio cap. 1. & 2. de mutu petiitio.

Veritas etiam iudici inesse debet. Est autem duplex veritas.

Altera, cum, quod dicitur, ita est in re, sicut dicitur.

Altera, cum, quod dicitur, ita dicitur, sicut existimatur esse, quamuis aliquando in re ita non sit. Iudex non semper tenetur iudicare priorem veritatem, quia aliquando est occulta, & indagari non potest; ista diuino iudicio reseruat: tamen debet sequi posteriorem, vt iudicet, quod verum esse cognoscit, & existimat.

Rursus, dupliciter cognoscit Iudex, vno modo, vt persona priuata, puta, quod ipse perse cognoscit extra iudicium, quod cognosceret, quamuis Iudex non esset.

Altero modo, vt Iudex cum cognoscit rem, vt in iudicio probatur. Aliquando contingit istas duas scientias esse discordes; nam, vt priuata persona, scit verum vel falsum esse aliquid, per iudicium vero aliter cognoscit; vt, cognoscit esse aliquem innocentem; tamen in iudicio probatur nocens: & tamen, cum ciuili causa est, tunc fere omnes conueniunt, iudicem debere sequi scientiam iudicis, & ferre sententiam iuxta allegata & probata: tamen cum causa criminalis est, & maxime mortis, quamuis in hoc opiniones existant, tamen communior & verior est, quod licite potest sequi iudicis sententiam, & damnare innocentem, cum tamen probetur in iudicio sufficienter nocens. Ita tenet S. Thom. 2. 2. qu. 67. art. 2. & Alex. 3. p. q. 40. mem. 6. art. 2. & Bart. in l. illicitas. ff. de off. p. r. l. dis: nec tenetur relinquere officium, aut remittere ad alium iudicem, vt alij dicunt, quamuis teneatur diligentissime inquirere & examinare testes, vt, si forsan possit aliquem in eis defectum inuenire: similiter etiam late sententiae appellacionem concedere. Aliqui tenent, cum est supremus Iudex, vt Rex, Princeps, aut ij, quorum dicta habent in suo territorio vim legis, teneri secundum conscientiam facere in causa innocentis, ita tenent Bart. & Bald. l. 1. Cod. vt quae defuit. Adria. & Felin. cap. cum in causis de sent. & re iud. Innocent. autem

dicit

deicit id posse Papam de plenitudine potestatis, c. cum inter, de
elect.

Formam etiam iuris debet iudex seruare.

Primo quidem in ferenda sententia, vt secundum iura & leges iudicet; quod si ignorat, vel dubitat, tenetur assessore conuocare: in hoc autem deficere, graue peccatum est, obligans ad restitutionem.

Secundo, in quantitate, & qualitate sententiæ; nam non debet supra pœnam iuris castigare.

Tertio, in præparatorijs; debet enim terminos iuris concedere, nec ad libitum negare, aut extendere, & alia in hoc secundum leges statuta exequi.

Denique non debet sine accusatore vllum damnare, nec in iudicium vllum conuocare, nisi in quibusdam casibus.

Primus est, cum crimen est notorium, & manifestum: nam vt habetur extr. de accusatio. euidentia patrati criminis clamore accusantis non indiget.

Secundus, cum est confessio propria ipsius delinquentis, spontanea, & iudicialis. Dico iudicalem, quia, cum quis extra iudicium se crimen commississe dicit, non valet confessio, vt sententia feratur, sed est indicium ad inquirendum, nisi postea in iudicio ratificet. Dico spontanea, quia, quæ fit per torturam & timorem, non sufficit, nisi postea reus ratificet.

Tertius, cum est infamia, aut semiplena probatio: tunc enim iudex procedere potest, non quidem ad sententiam ferendam, sed inquirendum, donec maior probatio ad sententiam ferendam inueniatur.

Quarto, cum est iudicialis denunciatio, puta, cum, quis denunciat aliquem iudicialiter, tunc iudex procedere potest, non quidem ad sententiam ferendam, sed ad inquirendum.

Quinto, cum præcessit fraterna denunciatio apud Prælatum & vocatus à Prælato, est rebellis, & non vult corrigi, tunc iudex prælatus, absque alio accusatore, potest etiam vsq; ad sententiam procedere.

Debet etiam iudici inesse vis executionis, vt legis pœnas exequatur, vel iuris sententiam proferat.

In cuius gratiam aduerte, Iudicem esse duplicem.

Alterum supremum, qui alteri non subditur in iudicando, alterum inferiorem.

In primis, inferior tenetur sententiam iuris exequi, non

solum, cum accusator ab accusando non desistit, sed quamuis desistat: verbi gratia, est aliquis accusatus homicidii contra iudicem, & conuictus, postea accusator remittit, iudex inferior debet sententiam ferre, quamuis possit appellationem concedere: supremus verò, cum accusator non remittit, nullo modo potest, nisi rarissime, in casu, quo reus est nimis reipublice vtilis, & magnum detrimentum, vel scandalum in reipublica sit ex illius morte, tunc Princeps potest compellere accusatorem, vt alia satisfactione sit contentus.

Ita tenet Soto lib. 5. q. 4. art. 4. Cum verò accusator non remittit, tunc iudex dispensare potest in pena iuris, & condonare, si vult: quamuis in hoc sit attendendum, an Princeps debeat considerare bonum publicum. Si talia peccata sint contra bonum publicum, non debet condonare, cum persona est nimis noxia, & mala reipublice; aut cum aliquod detrimentum reipublice sequitur.

De Accusatore.

CAPVT LVII.

Secunda persona in iudicio est accusator: in cuius gratiam nota, multum interesse inter denunciare iudicem, & accusare. Denunciat enim, qui apud iudicem, alicuius criminum defectum, vt ad emendationem propter bonum publicum procedat, nec, qui denunciat, tenetur tale crimen rebus comprobare. Accusat verò, qui crimen, vindicta causa, in bonum etiam publicum defert: & hic tenetur rebus probare. Est etiam aliud denunciare fraternè, quod etiam Prælatos fit: quæ denunciatio bonum particulare denunciati respicit.

Aduerte igitur, peccata triplici se habere differentia.

Quædam sunt contra bonum commune primo & per se, vt coniuratio in Principem, in Reipublice perditionem, falsificatio monetarum, hæresis, & alia huiusmodi.

Quædam sunt in damnum alicuius private persone, vt homicidium, furtum private persone, quod non in vijs regis fit; hoc enim non est contra commune bonum, sicut est peccatum falsificationum.

Quædam etiam sunt peccata contra ipsummet committentem

solum